

Антон БОРИС

Що таке милосердя? Це пережиток минулої епохи чи те, до чого є покликана кожна людина, незалежно від кольору шкіри, віку чи становища в суспільстві? Хотілося б виокремити дві думки з цього приводу. Хтось милосердя вважає сьогодні неактуальним і твердить, що воно є рисою слабхарактерної людини. Натомість чимало людей творення милосердя вважає справою всього свого життя. Задля справ милосердя ці люди жертвують усім: владою, місцем у суспільстві, матеріальними благами тощо. Отже, бачимо, що на милосердя, як і на любов, існує чимало різних поглядів.

Пригадується один епізод із життя. Був вечір. Люди поверталися з церкви, у якій щойно закінчилася Вечірня. Раптом почувся крик. Він долинав від п'яного чоловіка, котрий лежав неподалік. Важко було зрозуміти, що намагався сказати цей чоловік, але відгуки людей можна було почути і за сто метрів. Велика кількість осуду посипалась на нього... Почути таке від людей, котрі кілька хвилин тому були в церкві, стало несподіванкою. Це був наче грім серед ясного неба. Інші проходили повз нього створивши лице, яке виражало неабияку заклопотаність. У числі останніх із церкви вийшов маленький хлопчик. На вигляд мав близько 12 років. Підійшов до нього, допоміг підвестися. Тим часом у гурті людей, що стояли неподалік, почалося обговорення особи хлопчика. Усі зійшлися на думці, що він є сином того п'яного чоловіка. Також прозвучали слова, що той чоловік не заслуговує на такого доброго сина. Дехто стверджував, що такого батька варто було б залишити на вулиці до ранку, мовляв, аби протверезів і мав урок на майбутнє. Отже, так виглядала «народна мудрість», хоч нею, на превеликий жаль, і не пахло. А хлопчина просто відвів цього чоловіка додому. Сам же швидко побіг до свого, бо вже темніло і він не хотів, щоб батьки тривожилися. На мою думку, це випадок, коли мала дитина повелася доросліше, ніж сивочолі дідусі і бабусі.

Розмірковуючи над цією історією, виникає одне запитання: чому ніхто з людей не підійшов і не подав руку допомоги, а тільки дитина зробила добро? Адже всіх нас створив єдиний Бог і від кожного очікує, щоб той чинив добро, помножував на землі Божу любов. Тут виникає інше запитання: чи природньо людині чинити добро? Безумовно, що так, адже вона є створена Богом – абсолютним Добром і Любов'ю, котрий не може творити злого. Однак Святе Письмо розповідає нам історію про те, що, створена доброю, людина робить перший гріх, тобто чинить зло. Наслідком цього стає те, що вона починає ховатися від Бога. Через гріх людині стало важко робити добро. Також гріх вплинув на людську спільноту Адама і Єви. Тепер Адам вже не дякує Богові за Єву, не говорить, що вона є «кість від моїх костей і тіло від мого тіла» (Бут. 2, 23), натомість він обвинувачує її перед Богом та зрештою і самого Бога, щоб себе врятувати і показатися в кращому світлі. Це наслідок гріха, який розділяє людську спільноту та руйнує зв'язок Бога і людини.

Ця біблійна розповідь дає відповідь на запитання, чому саме так повелися люди з наведеної мною історії. Вони не побачили в п'яному чоловікові насамперед ближнього, котрий потребує їхньої допомоги (пор. Лк. 10, 25- 37). Вони не побачили доброго, бо бачити зло стало для них звичайним і більш очевидним явищем. Щобільше, їх не турбувало добро інших, бо вони переймалися тільки власною вигодою, переконаннями... Про людське життя можемо говорити як про постійну боротьбу між добром і тим, що ним не є, як про вибір між любов'ю і неприязню, як про дилему між збереженням власного часу чи грошей і допомогою ближньому... Людина живе у постійному «виклику дня», який стосується вибору: чинити добро чи у будь-який спосіб уникнути такої можливості. Адже,

ідучи на роботу або просто виходячи з дому, ми постійно маємо робити вибір: першим привітатися зі сварливим сусідом чи вдати, що не помітили його; дати милостиню чи відвернути свій погляд від бідняка з простягнутою рукою; звільнити місце старшій людині в маршрутці чи ні; піти легшим шляхом і дати хабар чи наполегливо працювати...

Список можна безконечно продовжувати. Проте сам факт, що такий список існує, вказує на те, що наше життя проходить у щоденному виборі між добром і злом, тобто кожен день ставить перед людиною свої виклики. Їх можемо звести до одного спільного знаменника: любити або не любити, робити добро або не робити. Ми покликані кожного дня утверджуватися, зростати в добрі. Потрібно кожен день зростати у бажанні творити добро, допомагаючи ближньому і очищуючи своє серце від гріха.

Таке бажання можемо назвати милосердям. Милосердя буває різним. У катехизмовій частині ми читаємо, що є сім діл милосердя для душі і для тіла. Таке розрізнення існує, оскільки людське життя і покликання не обмежуються лише матеріальним виміром. Водночас милосердя є конкретно дією на благо людини, і тому його слід виявляти тут і тепер. Іншими словами, милосердям можемо назвати чинення добра у кожній ситуації свого життя. Воно є наслідуванням Христа, котрий «прийшов не для того, щоб йому служили, але – послужити й дати життя своє на викуп за багатьох» (Мт. 20, 28).

Милосердна людина допомагає всім, незважаючи на те, ким є потребуєчий. Вона не ділить людей на тих, хто гідний допомоги, а хто ні. Милосердя означає завжди бути готовим допомогти кожній людині, бідняк це чи багатий, хворий чи здоровий, друг чи ворог...

Ми часто чуємо, як олігархи, відомі люди у сфері музики та кіноіндустрії займаються доброчинністю (виявляють милосердя). Вони будують сиротинці, церкви, спонсорують десятки благодійних проєктів... Дуже дивує їхня щедрість, великі суми грошей, які вони дають на доброчинність. Неможливо не помітити, як вони, часом наввипередки, біжать до сиротинців та інтернатів із великими мішками цукерок і подарунків на свято Миколая. Без сумніву, такі справи необхідно робити, але виникає запитання про мотив такого милосердя. Чи воно справді мотивоване любов'ю до ближнього, яка полягає в допомозі потребуєчому? Чи це, як кажуть в народі, вчинено «про людське око»? А можливо, для якогось звіту... Натомість для зірок такі акції милосердя часто є піаром (засобом збільшення своєї популярності), який супроводжується бажанням слави – потрапити в новини чи на шпальти газет, журналів... Тому в милосерді дуже важливий мотив, який показує його правдивість. Слід зауважити, що людина часто робить добро, бо очікує мати для себе якусь користь. Звідси можемо говорити про ще одну рису милосердя – безкорисливість. Справжнє милосердя не вимагає для себе якоїсь похвали чи відплати. Воно означає чинити добро потребуєчій людині.

Мимоволі постає питання про те, що тоді є добром для людини? Як на мене, добром для людини є кожне діло милосердя, яке відкриває їй Божу любов. Але невже один добрий вчинок може показати безмежну Божу любов? Адже часто людина швидше повірить в існування НЛО, ніж у те, що Бог її любить. У цьому контексті прощення також є милосердям, бо так ми даруємо комусь нашу любов. Прощати означає сприймати ближнього таким, яким він є. Воно не осуджує, а завжди дає людині можливість змінитися і побачити, що цілий світ і вся історія її життя пронизані Божим милосердям та Його батьківською любов'ю. Отже, через діло милосердя іншій людині може відкритися Божя любов. Це і буде виконання Божої заповіді: «Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного! Як я був полюбив вас, так любіте і ви один одного!» (Йо. 13, 34).

Милосердя вимагає самопожертви, яку ми часто не наважуємося чинити. Тому милосердя є подвигом. Він полягає в постійній праці над собою, в основі якої є очищення серця від гріха. Добру можливість для «прибирання свого серця» людина отримує в часі Великого посту, який є особливо благодатним. У цей час маємо можливість замислитися над тим, чи прагнемо відмовитися від гріха і чинити добро.

Гріх робить нас «обважнілими» і не дає змоги побачити поруч людину, яка потребує допомоги. Саме тому трапляються випадки, коли посеред людної дороги хтось помирає від інфаркту. Ніхто йому не допомагає, а з вуст перехожих навіть лунає осуд, нарікання, припущення, що це пияк... А лікарі кажуть, що цю людину, виявляється, можна було б врятувати, якби вчасно надати медичну допомогу... Але факт залишається незмінним: чоловік залишився б живим, якби його побачили люди і змілосердилися, тобто подали руку допомоги; якби вони були готові простити, що він пияк (а він таким і не був)... Стається і так, що людина милосердям вважає те, що ним не є. Наприклад, вбивати тварин вважаємо небаченим насильством. Ми виголошуємо гасла про їх захист на весь світ, але мовчимо, коли йде мова про аборт. Є чимало аргументів, щоб зробити аборт. Не згадуватимемо про них, це не є темою цієї статті. Однак слід наголосити, що жоден аргумент не дає людині право забрати життя в ненародженій дитині. Навіть якщо дізнаємося, що дитина може народитися нездоровою. У багатьох випадках ми мовчимо і на явище евтаназії (бажання смерті з метою уникнення болю). У цьому випадку лікар вкорочує життя хворого чи старшої за віком людини, керуючись її власним бажанням. У деяких країнах це вважається великим добром. І ніхто не задумується, що така людина могла б виликуватися і ще довго жити. Ми часто забуваємо про те, скільки людей змінилося завдяки хворобі, вони переосмислили своє життя і почали жити по-новому. Ще доброю справою вважають у День захисту від СНІДу роздавати презервативи під гаслом: «Займайтеся безпечним сексом», у той час як справжнім добром і ліком від СНІДу було б показати цінність моральної чистоти, одним із аспектів якої є стримання від статевих стосунків до шлюбу. Або: скандуємо про шкідливість спиртного, але чомусь жодне свято не відбувається без нього.

Отже, бачимо, що милосердя потребує не тільки людина, котра є поруч, а часто і ми самі. Тому, щоб могли допомогти іншим, слід спершу допомогти собі. Адже милосердя вимірюється не тільки товщиною гаманця. Це і добра порада, і щира посмішка, увага, тиха присутність, а особливо – молитва... На перший погляд, це незначні речі, але з них починаються великі. Адже часто людина прагне зробити щось добре, що обов'язково має бути великим в очах людей, і не знає, що ним може стати. А в результаті у кінці життя виявиться, що нічого не зробила, бо не могла собі уявити, що велике добро починається з малого. Таких простих речей, як добра порада, щира посмішка, увага, тиха присутність, молитва – не може дати людині гаманець, хоч яким товстим він би не був.

Щоб краще зрозуміти, що означає слово «милосердя», слід просто уважно приглянутися до нього – і ми зауважимо, що насправді воно складається з двох – «мила» і «сердя».

Отже, милосердя – це дія людини, яка є «мила серцю» того, хто його чинить, «мила серцю» того, для кого її чинять, і мила Богові.

Антон БОРИС. Що означає бути милосердним?// СЛОВО № 1 (45) 2011, с.23-15